

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Vniuersa Theologia Scholastica, Speculatiua, Practica

Ad methodum S. Thomæ, quatuor Tomis comprehensa

Tanner, Adam

Ingolstadii, 1626

IV. Vtrum Angeli sint substantiæ intelligentes, & quidem homine superiores.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72856](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72856)

nihilum. Et vniuersim, quando negatur potentia ad defectionem in Angelo, cauendum, ne vel ex vi vocis, aut ratione alicuius particulæ additæ, significetur, nec à Deo quidem destrui vel dissolui possit. Quare licet absolute recte dici possit, Angelum sua natura esse indefectibilem ex assert. 5. non tamen absolute recte diceretur, esse *indefectibilem omnino*, seu *omni ex parte*, nisi addatur aliqua explicatio, V. G. per naturalem corruptionem, seu ab agente naturali. & c. iuxta ea, quæ de hac re differit etiam Suarez cap. 10 num. 4.

42 Atque ex his non solum facile solvuntur argumenta Vasquez, quæ contra propositam doctrinam præcipue assert. 5. obiicit, sed simul etiam magna ex parte conciliari possunt inter se non solum SS. Patres, sed etiam Scholastici veteres in principio adducti; licet nonnunquam diuersimode hac de re loquantur, vt vidimus. Certe de re ipsa nulla est controuersia, sed solum de modo loquendi; in quo tamen ipso nihil est consultius, quam vt S. Thomæ vestigiis insistatur, quæ nostræ sententiæ patronum habemus, vt vidimus.

DVBIVM IV.

Utrum Angeli non tantum sint substantiæ intelligentes, sed etiam tum natura sua, tum quoad vim intelligendi homine superiores.

S. Thom. 1. p. q. 50. a. 1.

1 **A**ngelos esse substantias intelligentes, tametsi quidem ex instituto hactenus non probauimus, colligitur tamen ex iis, quæ de notione Angelis eiusque existentia dub. 1. dicta sunt. Est enim hoc prædicatum adeo cum ipsa notione Angelis coniunctum, vt hæc sine eo vix possit concipi & explicari. Quare omnibus etiam propelocis Scripturæ, ex quibus probatur, Angelos esse, simul etiam probatur, eos esse substantias intelligentes: maxime vero cum eis tribuuntur eæ actiones, quæ non nisi naturæ intelligenti conuenire possunt, vt sunt visio, laus, & benedictio Dei; item custodia hominum, obseruatio, & transgressio diuinæ legis, adeoque peccatum, meritum & demeritum, siue damnatio. Quo spectat illud Matth. 18. vers. 10. *Angeli eorum in caelis semper vident faciem Patris mei*. Item illud 2. Pet. 2. vers. 4. *Angelis peccantibus non peperit Deus*. & c. Ex quibus proinde locis plane de fide est, Angelos esse tum liberi arbitrii, tum naturæ intelligentis, vt recte etiam Suarez hic lib. 1. cap. 1. quando peccatum sine vi intelligendi, & libero arbitrio esse nullo modo potest, vt suo loco in 1. 2. docetur.

2 Quare cum S. Bernardus lib. 5. de Consid. cap. 4. ait: *Angelos intellectu præditos esse, non fide, non opinione, sed intellectu capimus: quia non possunt huius expertes, Dei simul participes esse*; non negat hoc etiam fide credi; sed non capi, hoc est, euidenter co-

gnosci fide; cum tamen intellectu, seu vi ratiocinandi capiatur, & quodammodo euidenter, dum consequentiâ & ratiocinatione euidenti, ex fidei principiis, atque ex variis etiam experimentis, vt superius dictum, deducitur.

3 Hoc igitur cum certum sit, controuersum tamen est aliquo modo, vtrum Angeli, tum natura sua, tum etiam quoad vim intelligendi, sint homine superiores. Quæ in re fuit sententia Francisci Georgii in harmonia mundi tom. 6. sect. 1. cap. 3. 2. homines non solum gratia (quod de quibusdam verissimum est) sed etiam potentia & natura Angelos superare; falso nexus fundamento, quasi gratia semper naturæ proportionetur. Quam sententiam refert & ex instituto refellit Ioannes Arboreus lib. 1. Theosoph. cap. 2. Et fauent huic sententiæ ex parte Reuelationes, quæ sub nomine B. Amadei scriptæ circumferuntur; in quibus post reuelationem 8. serm. 6. dicitur, *dæmones aliquos ita rudes esse, vt linguam ad loquendum mouere nesciant, & hos (in scriptura) dici mutos: alios non intelligere omnem sermonem; & dici surdos. & c. nec esse omnes tam alti ingenii, vt homines putant, & c.* Quo spectat, quod Trithemius lib. octauo. quæstione quinta. dicit: *non omnes dæmones esse intelligentia pares; sed aliquos adeo hebetes & vecordes esse, vt gladios metuant, & virgas, vt retulimus dub. præcedent.* Sed vera sententia sequentibus assertionibus continetur.

4 Assertio I. Angeli natura sua & gradu essentiali sunt perfectiores & excellentiores homine. Ita cum Magistro in 2. dist. 3. & Sancti Thomæ hic quæstion. 50. artic. 1. omnes Scholastici, & constat ex dictis dub. 2. vbi probauimus, Angelos esse substantias plane incorporeas & spirituales; cum tamen homo constet corpore, ideoque sit substantia corporea: cum ergo ratio & gradus entis incorporei & spiritualis sit multo excellentior, quam ratio entis corporei, necesse est, vt substantia penitus spiritualis, sit nobilior & excellentior substantiâ corporeâ, siue quæ pro aliqua sui parte constet corpore. Plura assert. sequentibus.

5 Assertio II. Angeli etiam quoad naturalem potentiam, seu vim intelligendi, sunt nobiliores & excellentiores homine. Ita communis apud citatos: & sequitur ex assertionem præcedenti. Potentiæ enim naturales per se ac ex suo genere sequuntur esse naturale seu essentiali ipsam; cum ergo Angeli, secundum essentialiam, habeant gradum naturæ intelligentis altioris & excellentioris, sequitur, etiam potentiam intelligendi in Angelo esse ex se ac suo genere excellentiorem: ita saltem, vt vis ipsa intelligendi in actu primo præstantior sit in Angelo, quam in homine, quæ quidem nec in malis Angelis sublata vel extincta est, vt dicitur quæstion 6.

6 Assertio III. Angeli igitur absolute loquendo, secundum naturam suam sunt aliquid quasi medium inter Deum & hominem, præstantiores quidem homine, vt dictum, sed inferiores Deo, vt patet. Ita iidem. Et colligitur ex dictis. Quibus accedit scriptura, qua simul omnes tres assertiones positæ probantur & confirmantur. Psalm. 8. v. 6.

de homine dicitur, *Minuisti eum paulominus ab Angelis*, ut legit non solum vulgata versio sed etiam Interpretes LXX. & Hebraei communiter exponunt, imo etiam Paulus ipse Hebreor. 2. vers. 7. ita retulit & intellexit, tamen in textu Hebraico habeatur vocula *Elohim*, quæ alias solet DEVM significare; ut etiam in citato Psalmi loco vertit Hieronymus. Nihilominus enim ea ipsa vocula, etiam Angelos in scriptura significat, Psalm. 96. vers. octavo. *Adorate eum omnes Angeli eius*. Nec obstat, quod Apostolus loc. citat. ea verba de Christo solum exponit. Quia hæc expositio, cum sit quodammodo allegorica, aut certe literalis, primaria quidem, non tamen proxima, & quasi immediata, non excludit sensum illum, ut generatim de homine intelligatur; de quo etiam cætera psalmi verba loquuntur, ut communiter quoque Interpretes, & SS. Patres intellexerunt.

7 Huc spectant alia loca scripturæ, in quibus potestas Angelica supra humanam exaggeratur. Iob. 41. vers. 24. de Satana dicitur; *Non est super terram potestas, quæ comparatur ei*. Et 2. Pet. 2. vers. vndecimo. *sectas (hæretici) non metuent introduce-re; ubi Angeli fortitudine, & virtute cum sint maiores, non portant adversum se execrabile iudicium*. Quo spectat etiam illud Ephes. sexto, vers. duodecimo. *Non est nobis celsitudo adversus carnem & sanguinem; sed adversus Principes & Potestates*. &c. Vbi dæmonis potestas extollitur, supra omnem potestatem corpoream, constantium carne & sanguine. Arque hæc loca cum de diabolo loquantur, maiorem vim habent; quia non possunt intelligi de potentia aliqua supernaturali, seu extraordinaria diuino munere ei concessa, qualis Angelis bonis alioqui communicari solet; sed solum de naturali, qualis ei à natura insita est, quæ ut suo loco dicitur, per peccatum non est destructa.

8 Idem probatur autoritate SS. Patrum; è quibus ex instituto Sanctus Dionysius de diuin. nom. cap. quarto & à capit. quarto cœl. hierarch. prolixè de Angelorum excellentia disserit. Et Augustinus tractat. 110 in Ioann. *Tanto damnabilior, inquit, iudicata est (Angelorum) culpa, quanto erat natura sublimior*. Et libr. vndecimo de ciuit. capit. quinto. *Angelica natura, inquit, omnia cætera, quæ Deus condidit, natura dignitate præcedit*. In quem sensum etiam alii Patres loquuntur. His accedunt experimenta varia diabolicæ potentia in Energumenis, & in magis ac maleficis; è quibus apparet, dæmones humanas vires longe superare.

9 Ad id vero, quod Trithemius in contrarium obiebat, iam responsum est dub. secundo. Mui vero & surdi spiritus in scriptura dicuntur, non quia in obsessis corporibus nequeant formare voces, aut intelligere, sed quia loquelam vel auditum hominis obsessi impediunt. Cum enim Angeli omnes sint substantiæ intelligentes, nec intellectio corpore adherente aut operatione corporea per se impediatur, certe negari non potest, vlli dæmonum, etiam si corpora obsidet, intellectio rerum eiusmodi notissimarum ac facillimarum; ut neque vis sonum articulatum edendi; qui so-

la motione vocalis instrumenti aerisque effici potest.

Solum adhuc obici potest Augustinus, qui in variis locis, homines secundum naturam æquare Angelis videtur. Nam in libr. de quantitat. anim. cap. 34. ait: *Quomodo fatendum est, animam humanam non esse DEVM, ita præsumendum, nihil inter omnia, quæ creauit, Deo esse propinquius*. Et infra dicit, *aliquid esse deterius anima hominis, scilicet animam bruti, aliquid par, ut Angelum, melius autem nihil*. Et libro tertio de lib. arbit. capit. vndecimo dicit, *animas rationales superioribus potestati bus esse officio impares, natura vero pares*. Et lib. 83. qq. quæst. 54. *Nihil est, inquit, melius rationali anima, nisi Deus*.

Et diserte libr. tertio cont. Maxim. capit. 25. *Quod autem, inquit, tibi videtur nihil magnum de Deo Patre dici, si forma serui maior est, quæ maiores videntur & Angelis non recte cogitas, quem locum in rebus habeat humana natura, quæ condita est ad imaginem DEI*. Maiores Angeli dici possunt homine, quia maiores sunt hominis corpore, maiores sunt animo; sed infirmo, quem peccati originalis merito corruptibile aggrauat corpus. Natura vero humana, qualem naturam CHRISTVS humana mentis assumpsit, quæ nullo peccato potuit deprauari, solus maior est DEVS. &c.

Accedit ad hæc etiam Sanctus Bernardus libro quinto de consid. cap. tertio ubi ait: *Spiritus est DEVS: sunt & Angeli; & hi supra te. sed Deus natura, Angeli gratia superiores sunt. Vnum siquidem tui, & Angeli, optimum, ratio est; DEVS vero non sui aliquid optimum habet; vnum optimum totum*.

Respondeo, hæc loca sane difficultate non carere; quæ fortassis ex eo principio originem sumpserunt, quod uterque tam Augustinus, quam Bernardus, Angelos vna ex parte corporeos constituerunt. Sed quia tamen Sanctus Augustinus tam diserte alibi, ut dictum, Angelos quoad naturam homine superiores fecit, pie explicari possunt & debent, ut notauit etiam Suarez hic libro primo cap. primo numero decimo, cui tam certum fuit, Angelos homine superiores esse; quoad naturam, ut hoc attributum etiam in ipsa Angeli notione includi existimaret.

Ad primum igitur & secundum locum Augustini dico, intelligendum esse, homines & Angelos esse inter se pares, ac proximos Deo, secundum gradum & genus naturæ intellectualis: nullus enim gradus alius ab eo diuersus propius accedit ad Deum; quamquam nihilominus intra latitudinem huius ipsius gradus magna sit differentia inter Angelos & homines.

Ad tertium locum ex qq. 83. respondeo, Augustinum eo loco per animam intelligere spiritum etiam Angelicum. In quem sensum eum locum exposuit & retractauit lib. 1. Retract. cap. 26. cum ait: *Vbi dixi; quod omni anima melius, id Deum dicimus, magis dici debuit, omni creato spiritu melius*.

Ad quartum locum dico, Augustinum se ipsum

expli.

explicare; non enim loquitur de natura humana secundum se præcise, sed excellentibus gratiæ donis instructa, qualis in Christo fuit: qua ratione verissimum est, naturam humanam (nempe in Christo, & B. Virgine &c.) superiorem esse omnibus Angelis, soloque Deo inferiorem. Alias si secundum se, & suam præcise naturam spectetur homo, agnoscit ibidem Augustinus, Angelum esse superiorem, cum ait: *Maiores sunt animo (humano) sed infirmo. &c.*

Ad locum Bernardi respondeo, eum itidem loqui de homine & Angelo comparatis præcise secundum gradum & rationem genericam naturæ, siue substantiæ intelligentis; quo modo inter se pares sunt, ut dictum, cum tamen in genere gratiæ homo peccator, seu peccatis obnoxius, de quo ibidem loquitur Bernardus, multo sit inferior Angelo.

DVBIVM V.

Quot sint ordines & hierarchia Angelorum: & an, ac qua ratione Angeli inter se specie ac numero differant.

S. Thom. 1. p. q. 10. a. 4. & q. 108. aa. 8.

Quod ad primam huius dubitationis partem attinet; Notandum est primo, ex S. Dionysio cap. 6. cœlestis Hierarchiæ, & S. Gregorio homil. 34. in Euang. & communi Scholasticorum, cum Magistro in 2. dist. 9. & S. Thoma hic q. 50. artic. 4. & ex instituto quast. 108. artic. 1. tres esse hierarchias, hoc est, quasi sacras principales acies siue exercitus Angelorum; quarum vnaquæque rursus, in tres ordines siue choros diuiditur, ita ut sint vniuersim nouem Angelorum chori siue ordines. Verba S. Dionysii loco cit. sunt hæc: *Quot sint, & qui, cœlestium naturarum ordines, & quemadmodum eorum hierarchiæ consecrantur, solum eorum diuinum Principem certo scire iudico; & præterea eos nosse vim suam, atque illustrationes, sacramque suam cœlestem descriptionem. Nos enim cœlestium mentium mysteria, sanctissimasque eorum perfectiones intelligere non possumus, nisi forte ea contendas aliquis nos intelligere, quæ nos per eos, ut qui sua præclare cognita habeant, diuinitas docuit. Itaque nihil nos impulsu vigine nostra dicemus. Quæ autem Angelorum vis & formas sancti Theologi contemplati sunt, & cognouerunt, eos, quoad eius fieri potest, exponemus.*

Etmox rem aggrediens: [Omnis, inquit, quæ de Deo diuinitasque rebus differit ratio & scientia (nimirum sacra Theologia), omnes cœlestes naturas nouem nominibus appellauit. Has diuinitas noster, sacrorum initiator, in tres terniones distribuit atque distinxit: ac primum vult esse eorum, qui semper Deum circumstant, & quibus hoc datum est, ut cum eo toto animo, & præ cæteris nulla re interiecta coniungantur. Nam & sanctissimos Thronos, & quæ multos oculos, & quæ multas alas habent, Cherubim & Seraphim, Hebræorum sermone vocata, quam proxime Deum circumstare, scriptis di-

uinis proditum esse dicit. Hanc igitur, quæ ex tribus constat distinctionem, ut vnam ac eiusdem generis, ac vere primam Hierarchiam clarissimus Præceptor noster tradidit; qua non est altera diuinitas, & quæ in primis diuinitatis in agendo illustrationibus sine interuallo, maiori studio occupatur. Alteram esse dicit eam, quam Potestates, Dominationes, Virtutesque expleant. Tertiã in extremis cœlestibus hierarchiis Angelorum, Archangelorum, Principatuumque descriptionem.] Ita Sanct. Dionysius, ex versione Perionii, eademque planè ordinum dispositio habetur hoc loco apud alios interpretes Dionysii, speciatim in paraphrasi græca Pachymæris, & in versione Latina Ambrosii Camaldulensis, & aliorum apud Dionysium Carthusianum comment. in Dionysium, & cõsentit editio recens græcolatina nuper à Lénfclio edita: vbi Græce legitur: *δεύτεραν δὲ τῶν Φησι, τῶν ὑπὸ τῶν ἐξουσιῶν καὶ κυριοτήτων, καὶ δυνάμεων συμπληρωμένην.* Est fatendum, cum cæteros quidem ordines hoc loco retulerit Sanct. Dionysius, ascendendo ab inferioribus ad superiores, in secunda tamen hierarchia hoc non obseruasse; dum Dominationes refert ante Virtutes; cuius contrarium in hac dispositione faciendum fuisse, patebit ex notatione sequentii.

Illud modo hic obseruandum, distinctionem eiusmodi nouem ordinum, habere præclarum fundamentum in ipsa scriptura; in qua singulorum fit mentio, nimirum *Seraphim* Iai. 6. vers. 2 & 6. *Cherubim* Genes. 3. vers. 24. & *Ezech.* 1. v. 26. *Thronorum* Coloss. 1. vers. 16. *Dominationum, Virtutum, Potestatum, & Principatum.* Ephes. 1. vers. 21. *Archangelorum* 1. Thessal. 4. vers. 15. & in epist. Iudæ, vers. 9. *Angelorum.* Rom. 8. v. 38. & 1. Pet. 3. v. 22. Quos fit, ut nomen *Angeli* in hac materia tribus modis dicatur, primò generaliter & substantialiter, pro omnibus substantiis eiusmodi incorporatis: Secundo strictè, pro illis duntaxat Angelis, qui sunt in infimo ordine; qui commune nomen omnium sibi quodammodo proprie vendicant; tertio, late quidem, sed accidentaliter, prout nomen officii, nimirum *Legati* siue *Nuncios* diuini significat; ex quo cunquæ demum ordine sit alioqui hic Angelus, ut colligitur etiam ex Sanct. Gregorio loco citat. Ex quibus denique patet, impudenter magis, quam scite scripsisse Caluinum lib. 1. Instit. cap. 14. sect. 4. *Relinquenda esse illa, quæ ab hominibus ociosis de Angelorum natura, ordinibus, multitudine, absq; Dei verbo traduntur.*

Notandum secundo; cum inter omnes certum & extra controuersiam sit, tres illas quas diximus hierarchias; secundum dignitatis ordinem, ita inter se esse coordinatas, quemadmodum ex Sanct. Dionysio retulimus; nonnullam tamen esse diuersitatem, inter Dionysium & Gregorium, quoad dispositionem duorum ordinum siue chororum, nimirum Virtutum & Principatum. Siquidem iuxta Dionysium cap. 7. 8. & 9. hæc est ordinum dispositio, ut in prima quidem hierarchia primo loco collocentur Seraphim; secundo seu medio Cherubim, tertio Throni: in secunda vero hierarchia, primo Dominationes, secundo Virtutes, tertio Potestates: in tertia hierarchia, primo Princi-